

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Нагасва Віктора Михайловича на дисертацію

Клочко Оксани Віталіївни «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій», подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Професійна підготовка висококваліфікованих менеджерів аграрного виробництва, здатних творчо вирішувати складні проблеми сьогодення, розглядається як один з вирішальних важелів подолання економічної кризи в Україні та виходу сільського господарства на рівень високорозвинутих країн світу. Суттєвим аспектом цієї проблеми є інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у педагогічний процес як об'єктивної передумови формування професійної компетентності майбутнього фахівця аграрної сфери, гармонійно розвинутої особистості менеджера, здатного до інноваційних пошуків та творчого саморозвитку, що забезпечує кваліфіковану професійну діяльність у різних організаційних умовах.

Однак, наявний процес підготовки менеджерів аграрної сфери в Україні поки що не забезпечує високого рівня сформованості їх професійної компетентності і, як наслідок, адекватного рівня готовності до професійної діяльності. Доказом цього є визначені автором суперечності, які доводять невідповідність традиційних дидактичних методів, форм та засобів сучасним вимогам професійної підготовки менеджерів аграрного виробництва. За цих умов педагогічна система закладу вищої освіти аграрного профілю має адекватно реагувати на соціальне замовлення, сприяти впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес і формуванню на цій основі високої інформаційної компетентності менеджерів аграрного виробництва.

Дана дисертаційна робота виконана автором як відповідь на цей суспільний запит відповідно до тематичного плану наукових досліджень Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла

Коцюбинського, Вінницького національного аграрного університету у межах комплексної наукової тематики, у виконанні яких брав активну участь автор даного дослідження: «Теоретико-методичні основи забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців аграрного профілю у ВНЗ I-IV рівнів акредитації» (Державний реєстраційний номер 0112U006697), «Моделі та методи управління логістичними системами агропромислового комплексу» (Державний реєстраційний номер 0112U003865), «Розробка та дослідження механізмів управління динамікою економічного розвитку агропромислового комплексу» (Державний реєстраційний номер 0112U003866).

Проведений дисертанткою всебічний аналіз наукової літератури та традиційних дидактичних систем професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва (ММАВ) дозволив виявити низку суперечностей, що обумовили проблему дослідження, а в єдності – актуальність обраної теми.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі

Для обґрунтованого визначення проблеми дослідження автором проведено ретельний аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва, який дозволив зробити висновок про те, що чинні дидактичні підходи не в повній мірі задовольняють вимогам професійної підготовки майбутніх фахівців-менеджерів, насамперед через низький рівень інформатизації навчального процесу.

Не викликає заперечень визначений автором апарат дослідження: об'єкт, предмет і мета знайшли своє відображення в сформульованих автором завданнях дослідження.

На підґрунті з'ясованих теоретичних і методичних засад проблеми дослідження, дисертанткою сформульовано провідну ідею, яка ґрунтується на необхідності розробки такої науково-методичної системи, яка б моделювала реальні умови виробничої діяльності ММАВ і забезпечувала позитивну динаміку розвитку їх інформаційної компетентності, що є необхідною передумовою їх успішної професійної діяльності.

В основу реалізації провідної ідеї та розв'язання завдань дослідження покладено розроблену автором концепцію дослідження, що включає

методологічний, теоретичний та технологічний концепти. Провідна ідея та концепція дисертаційного дослідження обґрунтовуються загальною та частковими гіпотезами. При цьому, Оксана Віталіївна справедливо вважає, що ефективність професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва істотно підвищиться, якщо вона буде здійснюватись на основі науково обґрунтованої науково-методичної системи, провідною ознакою якої є реалізація засобів інформаційно-комунікаційних технологій, врахування сучасних тенденцій розвитку освітньої галузі та інформатизації освітнього простору.

Проведений аналіз джерельної бази та професійної діяльності менеджера аграрного виробництва в умовах як вітчизняного, так і закордонного досвіду, допоміг О. В. Ключко визначити і уточнити понятійний апарат дослідження (інформаційна компетентність, інформаційно-комунікаційна технологія, засоби ІКТ, електронні освітні ресурси та ін.); з'ясувати сутність та багатовимірність досліджуваного феномену «інформаційна компетентність менеджера агропромислового виробництва» як інтегративної характеристики особистості, визначити її структуру з огляду на інформатичну, інформаційно-комунікаційну та інформаційно-технологічну компетентності; обґрунтувати критерії та рівні сформованості інформаційної компетентності, що виявляються в готовності до ефективної професійної діяльності ММАВ. Насамперед, уточнено показники та критерії сформованості інформаційної компетентності майбутніх менеджерів, серед яких виділено: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний критерії.

З огляду на проведений аналіз тенденцій розвитку аграрної освіти, теоретичних положень інформатизації освітнього простору, у роботі визначено та обґрунтовано концептуально-методологічні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ з урахуванням можливих трансформаційних процесів. Слушним є висновок Оксани Віталіївни про змістову основу професійної підготовки ММАВ, а саме: формування інформаційної культури майбутніх фахівців; їх професійної компетентності, складовою якої є інформаційна компетентність та фундаментальна базова підготовка у галузі використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Грунтуючись на розроблених концептуальних положеннях щодо сутності та структури професійної та інформаційної компетентності менеджерів, ідеях

системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, синергетичного, адхократичного, емпauerментного, холістичного та інших підходів, автором визначено систему педагогічних умов професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ (мотивування ММАВ на досягнення успіху у професійній підготовці; поєднання науково-педагогічних підходів у професійній підготовці ММАВ засобами сучасних ІКТ; орієнтація навчально-дослідницької та самостійної роботи ММАВ засобами ІКТ; розроблення і постійне удосконалення методики, навчально-методичного забезпечення, електронних освітніх ресурсів, використання у освітньому процесі науково обґрунтованого цілісного комплексу засобів сучасних ІКТ).

Аспектний аналіз дослідження з використанням методів моделювання дозволив автору теоретично обґрунтувати і розробити концептуальну модель науково-методичної системи їх професійної підготовки засобами сучасних ІКТ та відповідну методику її реалізації, яка доведена автором до визначення відповідних цілей, змісту, методів, форм та засобів формування інформаційної компетентності. Складовими системи є: цільовий, методологічний, змістовий, організаційно-діяльнісний та діагностично-порівняльний блоки.

З урахуванням теорії систем, основ моделювання, кібернетичного та SMART-підходу, О. В. Ключко розроблено модель функціонування електронних освітніх ресурсів метадисципліни в умовах «інформаційного вибуху», принциповою ознакою якої є наявність самонавчального алгоритму студента, що забезпечує мотиваційні умови активізації його навчальної діяльності та подальшого саморозвитку.

З метою впровадження запропонованих у дисертації педагогічних новацій, автором розроблено та реалізовано організаційно-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва із застосуванням засобів сучасних ІКТ на прикладі дисциплін професійного спрямування та інформатичного циклу, що забезпечує реалізацію дидактичних принципів в умовах створеного інформаційно-комунікаційного навчального середовища.

Дуже ґрунтовною як за змістом, так і за обсягом є експериментальна частина дослідження, яка досконало проведена автором на основі аналітико-констатувального, проектувально-пошукового та формувально-узагальнюючого етапів педагогічного експерименту з використанням системи методів

(теоретичного аналізу й синтезу наукових джерел, спостереження, опитування, анкетування, тестування, експертної оцінки, кластерного аналізу, моделювання, статистико-математичної обробки даних та ін.).

У ході узагальнюючого етапу педагогічного експерименту О. В. Ключко здійснено експериментальну перевірку ефективності запропонованої науково-методичної системи професійної підготовки ММАВ засобами сучасних ІКТ. Як свідчать отримані дані, експериментально доведено її високу ефективність. Насамперед, позитивну динаміку показників сформованості інформаційної компетентності зафіксовано у студентів експериментальних і контрольних груп за всіма критеріями. Достовірність одержаних автором результатів перевірялася за допомогою параметричного критерію Стюдента та методу кутового перетворення Фішера.

Загальні висновки в дисертації О. В. Ключко сформульовано чітко і переконливо. Зазначені вище положення зумовлюють достатній рівень обґрунтованості одержаних дисертантом наукових результатів.

3. Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертаційного дослідження

Дисертантом одержано такі наукові результати:

1) розроблено й обґрунтовано науково-методичну систему професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ (цільова, методологічна, змістова, організаційно-діяльнісна, діагностично-порівняльна складові);

2) обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ (мотивування ММАВ на досягнення успіху у професійній підготовці; поєднання науково-педагогічних підходів у професійній підготовці ММАВ засобами сучасних ІКТ; орієнтація навчально-дослідницької та самостійної роботи ММАВ засобами ІКТ; розроблення і постійне удосконалення методики, навчально-методичного забезпечення, електронних освітніх ресурсів, використання у освітньому процесі науково обґрунтованого цілісного комплексу засобів сучасних ІКТ);

3) спроектовано модель функціонування електронних освітніх ресурсів метадисципліни в умовах «інформаційного вибуху» та її складові на основі SMART-підходу;

4) введено поняття інформаційної, інформатичної, інформаційно-технологічної та інформаційно-комунікаційної компетентностей менеджера аграрного виробництва в системі інформаційної культури;

5) вдосконалено критерії, показники та рівні сформованості складових інформаційної компетентності майбутніх менеджерів аграрного виробництва (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльнісний, особистісно-рефлексивний);

6) удосконалено структуру та зміст навчально-методичного комплексу дисциплін інформатичного циклу;

7) уточнено поняття «інформаційно-комунікаційна технологія», «сучасна інформаційно-комунікаційна технологія», «компетентність», «комбіноване навчання», «метадисципліна», «електронні освітні ресурси метадисципліни»;

8) дістали подальшого розвитку теорія і методика професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва із застосуванням засобів сучасних ІКТ.

Відмінними ознаками, що свідчать про наукову новизну розроблених автором теоретико-методичних положень є: використання компетентнісного, інформаційно-діяльнісного, адхократичного, емпауерментного, синергетичного підходів щодо обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки ММАВ, покрокова інформаційна підтримка у вигляді адаптованих методичних прийомів на основі використання сформованих специфічних педагогічних принципів.

Одержані дисертанткою наукові результати ґрунтуються на основних категоріях і законах діалектики, теорії пізнання та професійної діяльності, положеннях сучасних методологічних підходів. Всі одержані дисертантом наукові результати характеризуються науковою новизною та достовірністю.

4. Значущість отриманих результатів для науки і практичного використання

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні у навчальний процес науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ на основі реалізації відповідних педагогічних умов.

А саме, автором розроблено й апробовано у навчальному процесі методику використання засобів сучасних ІКТ в системі комбінованого

навчання з використанням дистанційних, мобільних і традиційних форм організації навчання; розроблено моделі функціонування електронних освітніх ресурсів в умовах «інформаційного вибуху», програми дисциплін «Інформаційні системи та технології», «Методи оптимізації в економіці»; навчально-методичні комплекси дисциплін «Інформаційні системи та технології», «Інформатика», «Управління інформаційними зв'язками», «Електронна комерція в менеджменті» та ін.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес п'яти ЗВО та двох наукових установ України. Наведені автором у додатках приклади моделей, алгоритмів роботи з навчальним матеріалом (зразки інформаційних ресурсів, навчальних програм, ділових ігор, тестових завдань, планів проведення занять засобами ІКТ та ін.) мають практичну цінність для викладачів, які цілеспрямовано формують у майбутніх менеджерів аграрного виробництва інформаційну компетентність у процесі їх професійної підготовки.

5. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації О. В. Ключко можуть бути впроваджені у педагогічний процес аграрних закладів вищої освіти і використовуватися викладачами в умовах професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Для розв'язання поставлених завдань автором опрацьовано 648 наукових джерел, з них 153 іноземними мовами. Усі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження знайшли повне відображення у змісті 69 публікації автора: зокрема 4 монографій (з них 1 одноосібна), 20 статей у наукових фахових виданнях України, 5 статей – у закордонних виданнях, 36 статей в інших наукових виданнях і збірниках матеріалів конференцій, 2 навчальних посібників та 2 навчальних програм.

7. Відповідність структури та змісту дисертації вимогам щодо докторських дисертацій

Структура дисертаційного дослідження О. В. Ключко зумовлена його змістом: вступ, п'ять розділів, висновки, список використаних джерел, додатки, в яких представлено матеріали проведення експериментального дослідження. Дисертаційна робота логічно структурована, а отримані наукові результати відображають методологічно правильну послідовність наукового пошуку автора.

Структура дисертації та обсяг основного тексту відповідають чинним вимогам до докторських дисертацій. Назва роботи відповідає її меті, змісту теоретичної частини та експериментального дослідження. Зміст автореферату ідентичний змісту дисертаційної роботи.

8. Зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної роботи

Разом із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи, слід висловити такі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. У дисертаційному дослідженні бажано дати визначення категорії «менеджер аграрного виробництва» і змістовніше виокремити специфіку його професійної діяльності. На підґрунті цих особливостей доцільним є визначення специфічних властивостей праці аграрного менеджера, функції якого доречно пов'язати із формуванням інформаційної компетентності та методологічними засадами його професійної підготовки.

2. При формуванні структури змісту дисертації, на наш погляд, логічним було б розділ 1.1 (Концептуальні підходи щодо підготовки майбутніх менеджерів засобами ІКТ) подати після аналізу теорії та практики цього процесу (розділ 2.1), оскільки концепція формується на основі вивчення теоретичних засад досліджуваної проблеми.

3. У розділі 3.3 (Формування інформаційної компетентності ММАВ засобами ІКТ), на наш погляд, спочатку необхідно надати визначення понять: «засоби ІКТ», «інформаційно-комунікаційні технології» («ІКТ»), а потім ними оперувати. Ці змістовні аспекти автор наводить лише у 4-му розділі дисертації.

4. Формуючи структуру компонентного складу інформаційної компетентності ММАВ (с. 236), доцільно включити інформаційно-розвивальну компетентність, як здатність фахівця до саморозвитку та самовдосконалення у сфері інформаційних технологій в процесі професійної діяльності.

5. У моделі науково-методичної системи професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних ІКТ (рис. 4.2, с. 303), змістовний блок має віддзеркалювати компоненти змісту освіти (знання, уміння, навички, досвід). В організаційно-діяльнісному блоці цієї моделі бажано структурувати методи, форми та засоби ІКТ відповідно до обґрунтованих критеріальних показників і рівнів сформованості інформаційної компетентності. Для цього у запропонованій моделі доцільно виокремити технологічний блок, в якому визначити відповідність засобів ІКТ конкретним освітнім результатам і компетентностям.

6. У завданнях дослідження автор зазначає необхідним визначення педагогічних умов професійної підготовки ММАВ засобами ІКТ. Однак незрозуміло чому за мету не ставиться їх експериментальна перевірка? Також, запропоновані педагогічні умови ефективної підготовки ММАВ до професійної діяльності засобами ІКТ (р.4.3.1), окрім експертного аналізу, мають бути індивідуально дидактично обґрунтовані автором з урахуванням впливу на розвиток змісту компонентів інформаційної компетентності ММАВ.

7. Розділ 4.3 «Реалізація науково-методичної системи професійної підготовки ММАВ засобами ІКТ» за логікою має описувати відповідний технологічний процес реалізації розроблених педагогічних умов. Однак, автор основну увагу сконцентрував на організаційних формах і засобах ІКТ, технологічно не об'єднавши їх у методичний концепт.

8. На рис. 4.5 (с. 350) автор наводить модель функціонування електронних освітніх ресурсів метадисципліни в умовах «інформаційного вибуху». З даної моделі не зрозуміло, як здійснюється алгоритм розподілу електронних освітніх ресурсів суб'єктами освітнього процесу. Також у моделі доцільно виокремити функції викладача та студента в умовах зворотного зв'язку між освітнім контентом базового та початкового інформаційних рівнів.

9. У висновках дисертації (с. 440), автор підкреслює, що результати впровадження науково-методичної системи професійної підготовки ММАВ засобами сучасних ІКТ підтвердили її ефективність. Однак робить цей висновок на основі підвищення рівня інформаційної компетентності ММАВ. У такому разі доцільно визначити рівень та значущість впливу інформаційної компетентності на професійну підготовку майбутніх менеджерів аграрного виробництва.

Зазначені зауваження суттєво не впливають на загальний високий рівень наукової новизни та практичної значущості результатів дисертаційного дослідження.

9. Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Ключко Оксани Віталіївни «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, а наведені теоретичні узагальнення являють вирішення важливої науково-прикладної проблеми – обґрунтування теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх менеджерів аграрного виробництва засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

За науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів представлена робота відповідає пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор Ключко Оксана Віталіївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук,
професор кафедри менеджменту і адміністрування
Харківського національного аграрного
університету ім. В.В.Докучасва

13.06.2018 р.

В. М. Нагасв

Підпис

Зав. кафедрою

посвідчується

13.06.2018